

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת תולדות תשע"ט לפ"ק

בעיר בארא פארק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ס"א

מה אעשה לעבד הזה שהיה חשוד, אמר למלאכי השרת הכניסוהו חי בגן עדן, הוא אליעזר בן נמרוד. והוא תמיה גדולה, יצחק יצא מגן עדן חי, ואליעזר נכנס לגן עדן חי ע"כ. ואם כן כיון שנחשדה רבקה בסוטה, מגיע לה ברכת התורה ונקתה ונזרעה זרע, שאם היתה עקרה נפקדת.

ויש לומר כי יצחק התבונן, הלא כל דבר הוא מושג מן השמים בהשגחה פרטית, ואיך בא לידו מעשה זו עם אשתו, שיחשוד את אליעזר ורבקה בדבר עבירה, הלא החושד בכשרים לוקה בגופו (שבת צו.), ואיך אנה ה' לידו מכשול כזה. אך בראותו אחר כך כי שניהם הם עקורים (יבמות סד.), ואין הם יכולים להוליד, הבין שעבור זה הזמין ה' מתחלה מעשה זו לידם, כדי שעל ידי זה תתקיים בה ונקתה ונזרעה זרע, וממילא גם הוא יצטרך להוושע, שתתקיים ברכת התורה. וזהו שאמר הכתוב, ויעתר יצחק לה' לנכוח אשתו, שבזכותה יוושעו, כי הרי נחשדה מתחלה, ותתקיים ונקתה ונזרעה זרע.

אמנם מי יאמר דגם בלי שתיית המים ישנה ברכה זו עבור החשד עצמו. ועוד מי יאמר דהלכתא כרבי עקיבא, דלמא הלכתא כרבי ישמעאל, ואין העקרה נפקדת. אמנם מצינו במדרש (ב"ר נג.) וה' פקד את שרה כאשר אמר (כ"א-א), אמר רבי יצחק כתיב ואם לא נטמאה האשה וטהורה הוא ונקתה ונזרעה זרע, זו שנכנסה לביתו של פרעה ולביתו של אבימלך ויצאת טהורה אינו דין שתפקד ע"כ. והידי משה שם כתב בכונת רבי יצחק, שהיה קשה לו מהא דאיתא בירושלמי (ברכות ט-ה) ה' נתן וה' לקח (איוב א-כא), בטובה הקב"ה נותן בעצמו וכשלקח נמלך בבית דינו ע"כ.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם, 'אברהם הוליד את יצחק' (כה-ט). ועיין ברש"י דסיום הפסוק לכאורה נראה כמיותר. – ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה הוא, ויעתר לו ה' (כה-כא). ויש להבין כיון דשניהם היו מעתירים ומתפללים, הוי ליה למימר ויעתר יצחק ורבקה, זה נוכח זה, ולמה ייחס התפלה ליצחק שהתפלל לנוכח אשתו. ובגמרא (יבמות סד.) דקדקו עוד, דהוי ליה למימר ויעתר יצחק 'על אשתו'. וברש"י ויעתר לו ה', לו ולא לה, לפי שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע (שם) ע"כ.

ונראה דהנה מצינו בסוטה שנחשדה לעבירה שאמר הכתוב, ואם לא נטמאה וטהורה הוא ונקתה ונזרעה זרע (במדבר ה-כח). ובגמרא (סוטה כו.), שאם היתה עקרה נפקדת דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי ישמעאל אם כן יסתרו כל העקרות ויפקדו, וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה, אם כן מה תלמוד לומר ונקתה ונזרעה זרע, שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח, נקבות יולדת זכרים, קצרים יולדת ארוכים, שחורים יולדת לבנים ע"כ.

והנה מבואר בילקוט (פ' חיי קט) ותשא רבקה את עיניה, ותרא את יצחק, ותפול מעל הגמל (כד-סד), שנזדעזעה ונעשית מוכת עץ ויצא ממנה דם בתולים. מיד אמר הקב"ה לגבריאל, רד ושמור את הדם שלא יסריח ולא יהיה בו מום. בא יצחק עליה ולא מצא לה בתולים, חשדה מאליעזר, אמר לה בתולותיך היכן הן, אמרה לו כשנפלתי מן הגמל נעשיתי מוכת עץ, אמר לה שקר את מדברת, אלא אליעזר פגע ביך, ונשבעה לו שלא נגע בה. הלכו ומצאו העץ צבוע דם, מיד ידע יצחק שהיא טהורה. אמר הקב"ה

נוגע רק לגבי איש, דכיון שמצווה על פריה ורביה, אין לו להתעסק בכבשי דרחמנא, וצריך לעשות מה שנצטווה בתורה בלי חשבונות, אבל רבקה שאינה מצווה על פריה ורביה, וראתה ברוח הקודש שתלד רשע, לא היתה מרוצה בבנים כאלו כלל. ומבואר באור החיים הק' (בראשית מו-ל) דדבר ידוע הוא, כי הצדיקים יותר יחפצו בהעדר הבן בהיותו בן מביש ע"ש. ואם כן מכל שכן שאין להם חפץ בבן רשע כאשר עדיין לא נפקדו. ואיתא במדרש (ב"ר מד-ח) שני בני אדם אמרו דבר אחד, אברהם ודוד, אברהם כתיב ביה ה' אלקים מה תתן לי (טו-ב), אמר לפניו רבש"ע אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכעיסך, מוטב לי ואני הולך עירי. דוד אמר (תהלים קלט-בג) חקרני א-ל ודע לבבי וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם, אמר לפניו רבש"ע אם עתיד אני להעמיד בנים להעציבך, מוטב לי ונחני בדרך עולם ע"כ.

ומעתה יש לומר, כי התפלות של רבקה ויצחק היו שונות זו מזו לגמרי, כי מה שראתה רבקה ברוח הקודש שתלד רשע, הרי העלימו זאת מן השמים מיצחק גם אחר זה, ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, ורצה גם למסור לו כל הברכות, על כן היה יצחק מפציר בתפלה על בנים. אבל רבקה שידעה כי מזומנת לה בן רשע, היתה מתפללת שלא תפקדה, ומוטב לה ללכת עירי מלהיות לה בן רשע, ולא יקבל ה' תפלת בעלה יצחק שמתפללת על בנים. וזהו שאמר הכתוב ויעתר יצחק לה' 'לנוכח אשתו', הכוונה שהעתיר תפלה שהיא כנגד והיפוך תפלתה, וכל אחד היה תפלתו מזויות אחרת, הוא מתפלל על בנים, והיא מתפללת על מניעתה.

ואמר הכתוב, ויעתר לו' ה' ותהר רבקה אשתו, לו ולא לה, ה' קיבל תפלתו של יצחק יותר מתפלתה של רבקה, והוא משום דתפלת יצחק היתה חשובה יותר, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה. וכאשר ראתה אחר כך רבקה שנפקדה, והבן מפרכס לצאת כאשר עוברת על פתחי עבודה זרה, הרי שמה שראתה ברוח הקודש שתלד רשע מתקיימת, ותלך לדרוש את ה' ותאמר אם כן למה זה 'אנכי', למה אני צריך לזה, בשלמא יצחק אין לו ברירה אחרת, דמאי דמפקדת איבעי לך למיעבד, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך. אבל אני פטורה מפריה ורבקה, ולמה מגיע לי זאת. ועל זה הרגיעו אותה, כי שני גוים בבטןך, ותהיה לה לעומת זה גם בן צדיק, ובזה נתיישבה דעתה.

וכאן שהיא טובה, אם כן למה צירף בית דינו, דכל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו. לזה אמר רבי יצחק, כתיב ואם לא נטמאה וגו', ונקתה ונזרעה זרע, ויש בזה שני דיעות, רבי עקיבא אומר שאם היתה עקרה נפקדת, אמר לו רבי ישמעאל אם כן יסתתרו כל העקרות ויפקדו, אלא שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח וכו' עיי"ש. ואם כן כיון שהוצרך הקב"ה לקביעות הלכה הדין עם מי, אי כרבי עקיבא דאם היתה עקרה נפקדת, או דלמא רק כרבי ישמעאל דאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח וכו', לכן צירף עמו בית דינו, לפסוק כרבי עקיבא דאם היתה עקרה נפקדת עכת"ד.

אם כן מלידת אברהם את יצחק, שהיתה שרה עקרה, ונפקדה בבנים בשביל שחשדוה, אנו למדים דהלכתא כרבי עקיבא שגם עקרה נפקדת. וזהו שאמר הכתוב, אלה תולדות יצחק בן אברהם, יעקב ועשו האמורים בפרשה, ולכאורה כיון שהיו עקורים באיזה זכות נפקדו, על זה אמר 'אברהם הוליד את יצחק', במה שנפסק אצל אברהם דהלכתא כרבי עקיבא, זה הפעיל כח הלידה ביצחק, שגם אצלם נתקיים ונקתה ונזרעה זרע, כמו אצל שרה בלידת יצחק עצמו.

*

ויש לומר עוד, דהנה הכתוב אומר (שם) ברבקה, 'ותשא רבקה את עיניה' ותרא את יצחק, ותפול מעל הגמל. ולכאורה רישא דקרא מיותר. אמנם מבואר בילקוט (שם) דהסיבה שנפלה מעל הגמל היתה, כי בשעה שראתה את יצחק ראתה ברוח הקודש שעתיד לצאת ממנה עשו הרשע, נודעזעה ונפלה מעל הגמל ע"ש. ושפיר אמר הכתוב 'ותשא רבקה את עיניה', לראות למרחוק מה ישתלשל מזיווג זה עם יצחק, ונפלה מהגמל.

ואיתא בגמרא (ברכות י.) בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא, ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' (ישעיה לח-א), מאי כי מת אתה ולא תחיה, מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי, אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד ע"כ. אך כל זה

ויש לומר עוד במה שאמר הכתוב ויעתר 'לו' ה', שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת 'צדיק' בן רשע, ולכאורה הו' ליה למימר תפלת 'צדיקת בת רשע'. ויש לומר דהנה לא מצינו בכתובים שיתפלל אברהם על בנו שיפקד בזרע, והלא זאת היתה כל תשוקתו של אברהם להעמיד מזרעו את הכלל ישראל.

ונראה כי באמת הובטח כבר לאברהם מאת ה' שיהיה ליצחק זרע, שאמר לו ה', אבל שרה אשתך יולדת לך בן, וקראת את שמו יצחק, והקימותי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו (יז-ט). ומסתמא מסר אברהם זאת גם ליצחק, ואין צורך להעתיך ולהפציר בתפלה על בנים, ויתכן שזה חסרון באמונת נבואתו של אברהם, ואם כן למה העתיר יצחק כל כך. ונראה דידוע גודל ההשפעה שמגיע להאדם בראיית עבודת הצדיקים, שזה משאיר רושם עז על כל ימי חייו האדם, בזוכרו צורתם ועבודתם בקודש. וכבר פירשו מה שאמרו חז"ל (ברכות לג:) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' (דברים יג), אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא ע"כ. ולכאורה הרי משה מדבר כעת לישראל, ולהם אינו מילתא זוטרתא. אך הכוונה היא, כי בני אדם המסתובבים בצלו של משה, כמו שהיו בני ישראל בהיותם במדבר, שראו תמיד עבודתו של משה והתנהגותו, אצלם יראה מילתא זוטרתא. וכבר אמרו (פרקי דרבי אליעזר כה) הולך את חכמים יחכם (משלי יג-ב), למה הוא דומה, למי שנכנס לבית המרקחים, אף על פי שלא לקח ולא נתן כלום, מכל מקום לקח ריח טוב והוציא עמו, כך כל מי שהולך עם צדיקים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים ע"כ.

ומכל שכן אם זוכה להתחנך על ברכי הצדיקים, בודאי שמתעלה ביתר שאת פי כמה, ממי שאינו זוכה לזה. ובהיות שאברהם היה אז כבר זקן בן ק"ס שנה, ואם יפקדו יצחק ורבקה לעת זקנתם, יתכן שלא יראו בנייהם האור של האדם הגדול בענקים, אברהם אבינו. על כן הפצירו בתפלה שההבטחה שהבטיח להם ה' בנים, לא יהיה בסוף ימיהם, על דרך שנפקדו אברהם ושרה בהיותם זקנים, כי אז לא יכירו בנייהם את זקנם אברהם, אלא יפקדו בחיים חיותו של אברהם, כדי שיוכלו ללמוד עוד ממנו תורה ועבודה קדושה וטהרה.

אמנם אברהם עצמו לא התפלל על זה, כי ידע שהם יולידו גם את עשו הרשע, שהרי אמר לו ה' כי

ביצחק יקרא לך זרע (כא-יב), ודרשו חז"ל (נדרים לא.) ביצחק ולא כל יצחק, והיינו שיהא ליצחק בן רשע כל כך שלא יתייחס לזרעו. והרי מצינו בפרשתנו, ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה (כה-ל). וברש"י אותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה, לפיכך קצר הקב"ה ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה וזה קע"ה שנה, ובישל יעקב עדשים להברות את האבל ע"כ. ומקורו בגמרא (בבא בתרא טז:) וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד-א), שלא מרד עשו בימיו, דכתיב ויבא עשו מן השדה והוא עיף, ותנא אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו וכו'. אמר רבי יוחנן חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום, בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ושט את הבכורה ע"כ.

ואם כן כל יום שיוקדם לידת בניו של יצחק, יתקצר כנגד זה יום משנותיו של אברהם, שהרי בסופו באמת הפסיד חמש שנים. על כן באמת אברהם היה מתפלל שתתאחר לידתם עוד, כי זה יפגע בשנות חייו. אך יצחק שלא ידע מזה שיהא לו בן רשע, על כן העתיר בתפלה שיופקד במהרה כדי שיוכלו להכיר עוד את אברהם, אבל אברהם התפלל כנגדו שתתאחר לידתם. ועל כן דייק הכתוב ויעתר 'לו' ה', לו ולא לתפלת אברהם, שנפקדה אשתו רבקה. והטעם שנתקבלה תפלת יצחק יותר מתפלת אברהם, שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, ותפלת יצחק היא תפלת צדיק בן צדיק, ותפלת אברהם היא תפלת צדיק בן רשע.

ומעתה יש לומר שגם רבקה השיגה זאת, כי בהיות שראתה ברוח הקודש שתהא לה בן רשע, וה' הבטיח לאברהם תקבר בשיבה טובה (טו-טו), והקדמת לידת הבנים תפגע בשנות חייו של אברהם, על כן גם היא היתה מתפללת כמו אברהם שתתאחר הלידה, ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, שהיתה כנגד והיפוך תפלת אשתו, ויעתר לו ה', לו ולא לה, הקב"ה קיבל תפלתו של יצחק ולא של רבקה, כי הוא היה צדיק בן צדיק.

*

והנה אמר הכתוב ויעתר יצחק 'לה', אשר לכאורה האי דהדגיש שהתפלל 'לה' מיותר, דמובן הדבר מאליה. ומצינו בחנה שהיתה עקרה והתפללה על בנים, כתיב גם כן ותתפלל חנה 'על ה' (שמואל א א-י). ובגמרא (ברכות לא:) דקדקו על מה שהדגיש 'על ה' ונראה על פי מה שביארנו במקום

אחר הכתוב (תהלים פו-ד) שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא. והכוונה יש לומר דהנה בעת שנפגש יעקב עם בנו יוסף כתיב, ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי (בראשית מו-ל). ובתרגום יונתן כתב וזה לשונו, די במיתותא דמייתין בה צדיקיא אנא מיית עב"ל. ופירש בספר דברי אמונה הכוונה, דהנה הצדיקים מדבקים עצמם בהקב"ה באהבה עזה עד כלות הנפש ומשתוקקים תמיד למסור נפשם לה', כמאמר התנא רבי עקיבא (ברכות טא): כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ע"כ. אך לפעמים ישנו אדם אשר צרות רבות סבבוהו, ואם כן אין חשיבות מה שחושב למסור נפשו על קידוש ה', כיון שממילא אין לו שום נחת מזה העולם, ואין זה מסירת נפש האמיתי כמובן. רק עיקר הרבותא הוא כשיש לו לאדם כל טוב, הן עושר וכבוד, והן נחת מבניו, ועם כל זה הוא מוכן ומזומן כל רגע למסור נפשו על קידוש שמו יתברך, זהו מסירת נפש האמיתי. ולכן יעקב אבינו ע"ה עד שראה שיוסף חי, היה חושש שהקבלת מסירת נפש שלו אינו באמת לאמיתו, בהיות שסבל צרות רבות ורעות וצרת יוסף העולה על כולנה. אמנם כשראה שעוד יוסף חי והיה לו מזה שמחה גדולה כמובן, אמר אמותה הפעם, שעתה יכול כבר לקבל עליו מסירת נפש באמת לאמיתו למות במיתת הצדיקים ע"כ.

וכמו כן הוא באדם שאין לו הון ועושר, והוא עני מדוכא, בשעה שהוא אומר בכל מאדך, ומקבל על עצמו שאפילו יטלו את כל ממונו לא יכפור בה' ויפקיר הכל, אין זה חידוש כל כך, וכי מה שוה אצלו הונו הפעוט שעבור זה יעזוב את ה'. אבל מי שהוא עשיר מופלג בהון ועושר, ומקבל על עצמו שהוא מוכן להפקיר הכל ולהיות עני ואביון בשביל שלא להפרד מאלקיו, זהו עבודה חשובה ורבה. ואם האדם מכוין כן במסחרו, שבכל יום שמרויח ומרבה הונו הוא מוכן למסור הכל לה'; אז יש עליו בקבלת המסירת נפש מדי יום ביומו, כי לפי מה שמתרבה הונו חשובה ביותר המסירת נפש שלו, ואמירת ואהבת את ה' אלקיך בכל מאדך, הוא בהידור וחשיבות יתירה. (ועיין בזה בשמן ראש ח"א השלם שמות כ:).

ונראה דזהו שאמר הכתוב ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (כד-א). ופירש הרמב"ן שבירכו בעושר וכבוד אורך ימים ובנים, שזהו כל חמדת האדם ע"ש. ואם כן כל מה שנתברך אברהם יותר בגשמיות התעלה בזה גם הקבלת מסירת נפש של ממונו וחיותו לה'. ונתברך אברהם 'בכל', גם במה שהיה מקיים תמיד ואהבת את ה' אלקיך 'בכל' נפשך 'ובכל' מאדך.

ונחזור לעניינינו, כי מצינו באברהם שאמר מה תתן לי ואנכי הולך עירי (בראשית טו-ב), ורחל אמרה הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי (בראשית ל-א), ודרשו חז"ל (גדרים סד): מי שאין לו בנים חשוב כמת ע"ש. ואם כן במצב שיצחק ורבקה עקורים, אין חשיבות כל כך מה שהם מוכנים למסור נפשם לה', כי במה הוא נחשב חייהם. ועל דרך זה גם בחנה שהיתה עקרה. על כן התפללו שיפקדו ויוושעו בבנים, ועל ידי זה תהא חשיבות למסירת נפשם עבור ה'. וזהו שנאמר בחנה ותתפלל על ה', וביצחק כתיב ויעתר יצחק לה', שכל תפלתם לא היתה לטובת ולתענוג נפשם, אלא שעל ידי שישמח נפשם בבנים, תהא חשיבות לחייהם שיוכלו למסור אותה לה'.

ולכן ביקש דוד 'שמח נפש עבדך', שה' ישפיע לו הרחבה ומנוחת הנפש, שיוכל להיות שמח בחיותו, כי אז תהיה המסירת נפש לה' בשלימות הראוי, 'כי אליך ה' נפשי אשא', אני מוסר תמיד נפשי לה', להיות מוכן ומזומן להקריב את חיי לפניו ית"ש, ואם אין בהימים שמחת החיים, אין שום חשיבות להמסירת נפש.

וראיתי בספר שמועות וסיפורים לספר שמרן הבעל שם טוב זי"ע שלח פעם אחת תלמידיו למקום אחד, לראות איך יהודי אוכל לשם שמים. וכשבאו התלמידים לאיש ההוא, ראו כי הוא אוכל הרבה, אבל לא מצאו בו שום יתרון משאר אנשים פשוטים. ושאלו אותו התלמידים בטעם ריבוי אכילתו. והשיב להם כי הוא איש פשוט רק יודע שיש למסור נפשו להקב"ה על קידוש השם. ואביו היה איש חלש ורצו לכפאו שישתמד ועינו אותו ביסורים, ומחמת חולשתו לא היה יכול לסבול, ויצאה נפשו על

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' אברהם פנחס בערקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' אברהם יודא האפפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו החתן משה יעקב נ"ו למזל טוב	מוה"ר ר' אהרן פנחס האפפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	לע"ג מה"ר חיים דוד ב"ר צבי ע"ה נפטר פ"ו כסלו תש"ע לפ"ק - תנצבה. נתנדב ע"י בנו מוה"ר ר' משה עהרענפעלד הי"ו
מוה"ר ר' יצחק יהודה ברוין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' ראובן לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' אהרן פנחס האפפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' משה איינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו למזל טוב